

LEDARE

Ledare: Kolumn/Hans Bergström: Kortsiktig politik stryper forskning

PUBLICERAD 2001-09-10

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Skaffa nyhetsbrev

En typisk svensk försvarsreaktion när man berättar om den amerikanska satsningen på forskning: Hur kan du jämföra stora Amerika med lilla Sverige

Visst, i president Bushs första budget ligger anslaget till den medicinska forskningen via National Institutes of Health (NIH) på cirka 250 miljarder kronor. Enbart ökningen från Clintons första budget är 2,7 miljarder dollar, cirka 30 miljarder kronor. Sådana nivåer är självfallet inte möjliga i Sverige.

Men det finns andra och rimligare jämförelsemått:

1. Anslagen till biomedicinsk forskning per invånare. Det federala stödet i USA är omkring 800 kronor per invånare och år, visar tre svenska professorer på DN Debatt 9/9. Motsvarande statliga satsning i Sverige är cirka 35 kronor per invånare och år.

2. Ökningen under de senaste åren. Sverige borde kunna ha minst samma ökningstakt, om än på lägre nivå. Sverige berömmar sig av en historia som forskningsnation, liksom av en framtid med forskningsambition. Av alla fält har vi varit starkast inom naturvetenskap. Inom naturvetenskapen är den medicinska forskningen mest framträdande. Nu exploderar möjligheterna just på det område där Sverige har sin yppersta historiska kompetens. Men medan kongressen i USA fördubblat anslaget till biomedicinsk forskning sedan 1994 - med nu en årlig ökning på cirka 15 procent - har den svenska riksdagen sänkt motsvarande anslag i Sverige med tio procent. Plus hundra står mot minus tio! Biomedicinsk forskning ses i USA som en strategisk fråga för framtiden och har lyfts bort från sedvanligt budgetgnetande. I Sverige har samma forskning definierats som en restpost i budgeten, utan nämnvärt intresse och föremål för nedskärningar.

3. Sverige i förhållande till andra mindre länder. En rad länder, inte endast USA, har valt att satsa strategiskt på den biomedicinska forskningen. Kanada och Storbritannien är två exempel på länder med ökning i amerikansk klass. Norditalien och Tyskland har också förstått hur viktig den är. Sverige avviker negativt i statlig anslagsutveckling inte endast i förhållande till

stora Amerika utan även i jämförelse med länder som vi borde kunna mäta oss med.

4. Anslagen per projekt. Även om USA självfallet kan prestera mer totalt sett, är det fullt möjligt för Sverige att på vissa områden nå tillräcklig storlek för att kunna ge intressanta bidrag till den internationella forskningen. Våra stamcellsforskare har visat det. Men Vetenskapsrådets olika råd måste då kunna ge projektanslag som är meningsfulla. I en tidigare artikel, 29 augusti, visade jag att ämnesrådet för medicin inom Vetenskapsrådet tvingas dutta med projektanslag på 300 000-500 000 kronor, när åtminstone det femdubbla skulle behövas. Ingenting i Sveriges relativa litenhet som nation hindrar oss att medge projektanslag på några få miljoner till en hyggligt bred uppsättning av forskningsprojekt.

Sedan jag skrev om det prekära läget för den medicinska grundforskningen har även fysiker hört av sig och berättat om samma förhållande. Inom Vetenskapsrådet/fysik är den sektion som rymmer halvledarfysik, supraledning med mera störst. Dit kom i senaste ansökningsomgången 280 ansökningar om stöd till forskningsprojekt. Att fördela i friska pengar fanns totalt 1,6 miljoner kronor! "Detta är totalt vansinne", skriver mig fysikdocenten Hans Weber i Luleå. "Det kostar mer att driva ansökningsförfarandet än vad som finns att dela ut. Det hade varit effektivare att bara dela ut 5 000-6 000 kronor till varje ansökan."

Weber fortsätter i sitt brev: "Det som nu sker är en nedmontering i smyg av ett utbildnings- och forskningssystem. Här på fysikavdelningen i Luleå har vi kvar en doktorand (vi har varit uppe i fem). När den sista doktoranden är färdig kommer vi att ha noll doktorander; det finns helt enkelt inte pengar. Vad jag hört från mina vänner vid fysikinstitutionerna på Chalmers och i Lund är läget mörkt; man talar i termer av uppsägningar/förtidspensioneringar. Liknande saker sker inom biologi och kemi."

"Samtidigt som forskningsminister Östros talar om satsningar och expansion ser jag denna erosion omkring mig. Vi har många duktiga studenter, men jag rekommenderar i dag inga studenter att bli doktorander . . . Jag hade kunnat acceptera om Östros hade sagt att vi måste skära ner. Men det gör han inte. Utan han drar ju bara ner penningflödet sakta."

Varför sker denna utsvältning av svensk naturvetenskaplig grundforskning

Varför en utebliven svensk satsning under den guldålder som förestår för högteknologisk forskning

Professorerna Ove Lundgren, Gunnar C Hansson och Olle Stendahl gissar i sin artikel på DN Debatt att anledningen kan vara politisk rädsla hos regeringen för kontroversiell genteknologisk forskning. Jag tror inte ett ögonblick på den förklaringen.

En annan orsak ligger mycket närmare till hands: Forskning har inte trängt fram som en prioriterad politisk fråga i regeringen

Persson. Den känner a

starkt behov av att återställa förmånsnivåer i sjukförsäkringen etcetera för att locka tillbaka s-väljare som gått till Schyman, b

förhandlingstryck från koalitionspartierna de gröna och vänsterpartiet när det gäller sådant som kortare arbetstid, c

farhågor för medelklassrevolt rörande fastighetsskatten. För att göra något i dessa andra frågor går det åt många miljarder kronor. Inget blir kvar under budgettaket för forskning, trots att redan några hundra miljoner i tillskott där skulle göra stor skillnad.

Thomas Östros borde kunna vara bra som forskningsminister. Han kan universitetsmiljön och är en rationell upplysningsmänniska. Men hans egen syn och önskan har ingen tyngd i ett finansdepartement som har avskaffat det mesta av strategiskt tänkande och inför en partiledning som är helt upptagen av kortsiktiga politiska beräkningar.

Det akuta trycket att hålla samman alliansen och vinna valet går ut över den forskning som är strategisk för Sveriges framtid. Kort sikt vinner över lång. Konstigare än så är det nog inte. Likväl är det som sker en ofantlig dumhet.

Hans Bergström är chefredaktör och ansvarig utgivare

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt